

Asia: VN/18557/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne julkisen sosiaalihuollon sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävän käyttöoikeuden laajentamisesta palvelun järjestämisessä syntyviin asiakastietoihin (14 §)?

Palvelunantajilta saadussa palautteessa on noussut esiin tarve nähdä annettavaan sosiaalipalveluun liittyvät, palvelun järjestämisessä syntyvät asiakastiedot. Käyttöoikeuksiin tehty laajennus on siksi toivottu ja tarpeellinen muutos.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Onko asetusluonnoksessa tunnistettu oikein, mitä yhteiset palvelut voivat olla (17 ja 18 §)?

Ei. Perustelee: [Sosiaalihuoltolain (SHL) 19 §:n mukaisen tukipalvelun asiakas ei aina ole SHL 19 a §:n mukaisen kotihoidon asiakas. Ainakin joissain tukipalveluissa on syytä saada myös asiakkaan terveydentilaa ja lääkitystä koskevia tietoja. Turva-auttamisen palvelussa on usein kyse hätätilanteesta, jolloin erityisesti tiedon saamisen tarve saattaa aktualisoitua. Muutoinkin (joissakin jopa pelkästään) sosiaalihuollon yksiköissä on tärkeää että asiakkaan terveydentilasta ja lääkityksestä on ajantasainen tieto.]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko terveydenhuollon käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin tarkoituksenmukaiset (17 §)

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko sosiaalihuollon käyttöoikeudet potilastietoihin tarkoituksenmukaiset (18 §)

-

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko ehdotus luovutusluvan kohdentamisesta asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävä ja selkeä?

Ei. Perustelee: [Asetusluonnoksen 19 §:n 2 momentin mukaiset asiakirjatyyppit yhdistettyinä palvelutehtäviin eivät todennäköisesti ole selkeästi hahmotettavissa]

Luovutusluvan kohdentaminen. Mahdollistaako luovutusluvan kohdentaminen asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei. Perustelee: [Muuten kyllä säännösluonnos voi mahdollistaa asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumisen, mutta edellä mainittu vaikeaselkoisuus (19 §:n 2 mom) voi muodostaa asiakkaille tähän esteen. Lisäksi THL:n turvakotipalveluiden asiantuntijat eivät näe perusteluja sille, että itsemääräävä asiakas ei voisi itse mahdollistaa turvakotipalvelun toteutuksen tietojen luovuttamista.]

Luovutusluvan kohdentaminen. Vastaako luovutusluvan kohdentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita?

Kyllä. Perustelee:

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko luovutusluvan mukainen lupien kohdentaminen toteutettavissa esitetyllä tavalla asiakas- ja potilastietojärjestelmiin (huomioiden sekä uusien tietorakenteiden mukaisesti tallennetut tiedot että aiemmin tallennetut tiedot)

-

Arvionne asetuksen mukaisen luovutusluvan tietojärjestelmätoteutukseen tarvittavasta ajasta ja kustannuksista:

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen,

kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

-

Potilastietojen erityissuojaus. Kannatatteko esitettyjä laajennoksia erityissuojaukseen?

Kyllä. Perustelee:

Muita kommentteja asetusluonnoksesta:

15 § "Käyttöoikeus sosiaalihuollon asiakastietoihin yksityisen sosiaalihuollon työtehtävissä:" Pykälässä säädetään yksityisessä sosiaalihuollossa laajan asiakasvastuun tehtävissä oikeus "oman rekisterinsä asiakkuusasiakirjaan, sopimusasiakirjaan ja asiakassuunnitelmaan sekä niitä sosiaalipalveluja koskeviin asiakastietoihin, joita palveluntuottaja tarjoaa" ja palvelun toteutuksen tehtävissä oikeus "oman rekisterinsä asiakkuusasiakirjaan, sopimusasiakirjaan ja asiakassuunnitelmaan sekä antamaansa sosiaalipalvelua koskeviin asiakastietoihin". Saattaa aiheuttaa tulkinnanvaraisuutta, onko oikeus rekisterinpitäjän omaan asiakkuusasiakirjaan, ja kaikkiin sopimusasiakirjoihin, asiakassuunnitelmiin ja sosiaalipalveluja koskeviin asiakastietoihin riippumatta rekisterinpitäjästä, joten THL esittää tarkennettavaksi säännöksen sanamuotoa.

Myös turvakotipalvelussa saattaa syntyä merkintöjä terapeuttisesta työskentelystä. Luonnoksessa on kuitenkin turvakotipalvelun toteutusta ja merkintää terapeuttisesta työskentelystä käytetty rinnakkain. Tulkintaongelma syntyy erityisesti 11 §:ssä säädetyn kohdalla ("Lapsen asioista vastaavan sekä lastensuojelun johtavan viranhaltijan tehtävissä on käyttöoikeus asiakkuusasiakirjaan sekä kaikkiin palvelutehtäviin kuuluviin asiakastietoihin lukuun ottamatta perheasioiden sovittelun toteutuksen asiakastiedot, merkinnät terapeuttisesta työskentelystä ja merkinnät asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta."). Muutenkin käsite "terapeuttinen työskentely" vaatii täsmennystä.

17 § ja 18 § mainittu "toimipiste" ei ole asetuksessa tai laissa täsmällisesti määritelty. Määritelmän tai viittauksen määritelmään puuttuminen hankaloittaa soveltamista. Tosiasiallisesti fyysisestä sijainnista riippumatta työntekijöillä voi olla tarve, asiayhteys tai hoitosuhde samassa yksikössä palvelua tai hoitoa saavaan asiakkaaseen ja tarve päästä tämän tietoihin. Myös taustamuistiossa ilmaistu "virtuaalinen toimipiste" on käsitteenä ilmeisen uusi. On mahdollista myös, että toimipistetieto ei ole sellainen organisaatitieto, johon nykyisin nojaututtaisiin kattavasti sote-tietojärjestelmien yksittäisten käyttäjien käyttövaltuuksien hallinnassa tai tarkistamisessa, tai että järjestelmissä ei voida kattavasti ilmaista kaikkia niitä toimipisteitä, joissa esimerkiksi tietty työntekijä toimii. Myöskään nykyaikaisissa tietojärjestelmissä ei välttämättä ole aina tietoa siitä, missä toimipisteessä järjestelmän käyttö kulloinkin tapahtuu, vaan useiden järjestelmien suunnittelussa on pyritty pikemminkin tukemaan paikkariippumattomuutta.

Esimerkiksi lokitietojen valvonnassa kansallisesti edellytettävä organisaatitieto ei välttämättä ole toimipistetasoista vaan "palveluyksikkö tai suorituspaikka", nojautuen kansalliseen tai paikalliseen organisaatitietoon. Käsitteen valinnassa ja määrittelyssä tulisi pyrkiä nojautumaan muutenkin käytönhallinnassa ja järjestelmissä yleisesti käytettyihin organisaatiokäsitteisiin, jos mahdollista.

Tervo Jaana
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL